

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

133:4 • 2013

Anmälan av böcker utgivna 2011

STEFAN AMIRELL *Lunds universitet*

Föreliggande anmälan avser ett urval av böcker rörande svensk eller nordisk historia utgivna 2011. Det rör sig om böcker som redaktionen, med beaktande av recensionsrådets synpunkter, har bedömt som viktiga att uppmärksamma i *Historisk tidskrift*, men som av en eller annan anledning inte har recenserats eller kommer att recenseras i tidskriften. Då två år eller mer har förflutit sedan utgivningen av böckerna i fråga anmäls de på detta sätt för att recensionsavdelningen även fortsättningsvis skall kunna hålla rimlig aktualitet. Till skillnad från de reguljära recensionerna i *Historisk tidskrift* innehåller denna anmälan inga kvalitativa omdömen om de behandlade böckerna.

MONOGRAFIER OCH POPULÄRVETENSKAPLIGA VERK

Hans De Geer, *Statens spel: Penninglotteriet, Tipstjänst och Svenska Spel* (Stockholm: Atlantis 2011). 521 s.

Statens spel är en studie av den svenska spelpolitiken från mellankrigstiden till början av 2000-talet. Boken består huvudsakligen av tre kronologiskt presenterade undersökningar, en för vart och ett av de studerade institutionerna, jämte en inledning och ett sammanfattande slutkapitel. Undersökningen bygger på omfattande käll- och litteraturstudier samt intervjuer med inblandade aktörer.

Lars Gunnar Erlandson, *Jakten på massmördaren som kom undan: I spåren av Spanska sjukans virus och andra pandemier* (Stockholm: Carlssons 2011). 215 s.

Jakten på massmördaren som kom undan är en populärvetenskaplig bok som i första hand behandlar spanska sjukan i första världskrigets efterföljd. Boken bygger framför allt på sekundärlitteratur och samtida dagstidningsmaterial samt intervjuer med nutida forskare inom medicin. Boken kan närmast karaktäriseras som en personligt berättad historisk reportagebok. Förutom spanska sjukan behandlas även sentida pandemier som SARS och fågelinfluensan.

Lars Gyllenhaal, *Tyskar och allierade i Sverige: Svensk krigshistoria i nytt ljus* (Stockholm: Fisher & Co 2011). 216 s.

Denna rikt illustrerade, populärvetenskapliga bok syftar till att belysa den bitvis stora utländska närvaron i Sverige under andra världskriget. Med hjälp av fotografier, samtida tidningsmaterial och annat tryck samt intervjuer, av vilka många publiceras för första gången i boken, vill författaren lyfta fram tidigare okända sidor av den utländska – inte minst den allierade – närvaron under krigsåren. Med sina många bilder och korta kapitel vänder sig boken till en bred historieintresserad allmänhet.

Björn Hagberg & Martin Widman, *Fossiljägarna: En berättelse om besatta vetenskapsmän och fisken som klev upp på land* (Stockholm: Norstedts 2011). 238 s.

Fossiljägarna handlar om paleontologerna Erik Stensiö, Gunnar Säve-Söderbergh och Erik Jarvik, som under första halvan av 1900-talet företog flera forskningsexpeditioner till Spetsbergen och Grönland i syfte att hitta fossil efter de första landlevande fyrfotade djuren. Boken bygger framför allt på sekundärlitteratur, samtida tryckt material och intervjuer och vänder sig till en bred, vetenskapshistoriskt intresserad allmänhet.

Matthias Hannemann, *Die Freunde im Norden: Norwegen und Schweden im Kalkül der deutschen Revisionspolitik 1918–1939* (Münster: LIT Verlag 2011). 636 s.

Denna tyska avhandling, framlagd 2010, behandlar Sveriges och Norges relationer till Tyskland under mellankrigstiden. Boken belyser bland annat hur svenska och norska politiker, diplomater och intellektuella sympatiserade med Tyskland efter Versaillesfreden och hur detta påverkade Tysklands utrikespolitiska överväganden fram till krigsutbrottet 1939. Boken bygger, förutom på sekundärlitteratur och tryckta källor, på omfattande arkivstudier i Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Sverige, Norge och USA.

Mikael Holmström, *Den dolda alliansen: Sveriges hemliga NATO-förbindelser* (Stockholm: Atlantis 2011). 656 s.

Den dolda alliansen behandlar Sveriges inofficiella samarbete med NATO under efterkrigstiden med särskilt fokus på 1970- och 1980-talen. Boken bygger på omfattande intervjuarbete och arkivstudier i svenska och utländska arkiv. Författaren menar att det under hela kalla kriget pågick ett politiskt sanktionerat men dolt försvarssamarbete mellan Sverige och NATO, som bland annat innefattade nära personliga kontakter mellan ledande officerare, detaljerad försvarplanering för att möta ett eventuellt sovjetiskt angrepp och regelbundet utbyte av underrättelser.

Eva Löfgren, *Rummet och rätten: Tingshus som föreställning, byggnad och rum i användning 1734–1970* (Stockholm: Institutet för rätthistorisk forskning 2011). 639 s.

Denna avhandling i kulturvård från Göteborgs universitet undersöker tingshusets form och funktion, tillkomsthistoria och användning under perioden 1734–1970, en period då invånarna i häradet och tingslag själva skulle bekosta och underhålla sina egna domstolsbyggnader. Författaren har undersökt de ca 350 tingshus som finns bevarade från perioden i syfte att belysa sambanden mellan domstolsbyggnadernas utformning och de rättsliga regleringarna. Avhandlingen är rikt illustrerad med fotografier av domstolsbyggnadernas interiör och exteriör samt återgivna originalritningar.

Eva Nilsson Nylander, *The Mild Boredom of Order: A Study in the History of the Manuscript Collection of Queen Christina of Sweden* (Lund: Lunds universitet 2011). 328 s.

Denna avhandling är en studie av Kristinas manuskriptsamling och bygger på studier i svenska och europeiska samlingar. Undersökningen ifrågasätter traditionella tolkningar av Kristina som boksamlare genom att fokusera på den bredare intellektuella och kulturella kontexten i 1600-talets Europa.

Ronny Pettersson, *Mitt emellan virkesintressen: Virkesmätningens historia i Sverige* (Stockholm: Kungl. skogs- och lantbruksakademien 2011). 656 s.

Boken skildrar virkesmätningens historia från sekelskiftet 1900 till i dag och skildrar bland annat vem som har mätt virket, hur det har mätts och hur resultatet av mätningarna har redovisats för säljare och köpare. Virkesmätningen sätts även in i det större sammanhanget av skogsbrukets och skogsindustrins omvandling. Bokens huvuddel är författad av Pettersson; dessutom ingår specialkapitel om olika aspekter av virkesmätningens historia författade av andra forskare och personer som sysslat eller sysslar med virkemätning.

Johan Svedjedal, *Spektrum: Den svenska drömmen: Tidskrift och förlag i 1930-talets kultur* (Stockholm: Wahlström & Widstrand 2011). 479 s.

Tidskriften *Spektrum*, liksom förlaget med samma namn, var i början av 1930-talet ett organ för litterär modernism och moderna idéer på andra områden, bland annat psykoanalys, funktionalism, arkitektur, socialpolitik, film och musik. Svedjedals bok behandlar Spektrums korta historia med avseende bland annat på dess inriktning, profil, ekonomi och betydelse.

Bo Svensén, *De aderton: Svenska Akademiens ledamöter under 225 år* (Stockholm: Svenska Akademien/Norstedts 2011). 267 s.

De aderton är en kortfattad biografisk uppslagsbok över Svenska Akademiens samtliga 186 ledamöter sedan instiftandet 1786. Boken är en uppdaterad utgåva av den första upplagan från 1992.

Henrik Ågren, *Kejsarens nya kläder: Historiebruk och kulturarv under tidig-modern reformation och modern revolution*, Opuscula Historica Upsalien-sia 46 (Uppsala: Historiska institutionen, Uppsala universitet). 135 s.

Kejsarens nya kläder behandlar hur olika revolutionära regimer i Europa från 1500-talet till 1900-talet har anknutit till de tidigare regimernas symboler och traditioner i syfte att vinna folklig legitimitet.

ANTOLOGIER

Jenny Björkman, Björn Fjæstad & Jonas Harvard (red.), *Ett nordiskt rum: Historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav*, RJ:s årsbok 2011/2012 (Göteborg: Makadam 2011). 191 s.

Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2011/2012 belyser Norden som historiskt och geografiskt begrepp. De sexton kapitlen (förutom inledning och avslutning) är indelade i fyra delar: 1) Vad är Norden?; 2) Vad är nordiskt?; 3) Norden och Baltikum tur och retur; och 4) Periferin. De historiker som medverkar är, förutom redaktörerna; Andres Andresen, Peter Aronsson, Norbert Götz, Pärtel Piirimäe, Sverker Sörlin och Gunnar Wetterberg.

Henric Bagerius & Ulrika Lagerlöf Nilsson (red.), *Moderna historier: Skönlitteratur i det moderna samhällets framväxt* (Lund: Nordic Academic Press 2011). 190 s.

I antologin *Moderna historier* belyser fem historiker verksamma vid Institutionen för historiska studier vid Göteborgs universitet – Henric Bagerius, Carl Holmberg, Pia Lundqvist, Tomas Nilson, och Ulrika Lagerlöf Nilsson – hur skönlitteratur kan användas för att studera moderniseringsprocesser i Sverige under 1800- och 1900-talen. Bland de teman som behandlas märks varukonsumtion, kvinnoklädsel, kristen moralisk fostran, trafiksäkerhet och pornografi.

Anna Maria Forssberg, Mats Hallenberg, Orsi Husz & Jonas Nordin (red.), *Organizing History: Studies in Honour of Jan Glete* (Lund: Nordic Academic Press 2011). 383 s.

Denna bok, tillägnad Jan Glete (1947–2009), innehåller 16 bidrag, förutom redaktörernas inledning och kompletta bibliografier över Jan Gletes publicerade och opublicerade verk. Huvuddelen av bidragen behandlar europeisk tidigmodern historia, särskilt med avseende på militärhistoria och maritim historia. Förutom de fyra redaktörerna har Jeremy Black, Jaap R. Bruijn, Maria Wallenberg Bondesson, Christer Ericsson, Bo Franzén, Marika Hedin, Arne Jarrick, Ulf Jonsson, Gunner Lind, Enrique Martínez Ruiz, Leos Müller, Magdalena de Pazzis Pi Corrales, Johan Söderberg, Klas Åmark och Gunnar Åselius bidragit till antologin.

Cecilia af Forselles & Tuija Laine (red.), *The Emergence of Finnish Book and Reading Culture in the 1700s* (Helsingfors: Finnish Literature Society 2011). 151 s.

Boken är baserad på en finskspråkig antologi som utkom 2008. Förutom av redaktörerna har bidragen skrivits av Minna Ahokas, Jyrki Hakapää, Ilkka Mäkinen och Jessica Parland-von Essen. Bland de behandlade aspekterna av 1700-talets finska läskultur märks bokägande, prästernas roll i bokspridningen, merkantil litteratur, upplysningsfilosofi i städerna, reselitteratur och romaner och teaterpjäser under den gustavianska perioden.

Thomas Jonter & Ilja Viktorov (red.), *Energy and Security in the Baltic Sea Region*, Stockholm Studies in Economic History 58 (Stockholm: Stockholm University 2011). 208 s.

Denna konferensvolym innehåller tio bidrag, skrivna av svenska och ryska forskare, som alla behandlar frågan om hur ett ökande energibehov i Östersjöregionen påverkar möjligheterna till samarbete och riskerna för konflikt i området. Förutom redaktörerna medverkar Natalija Butkute, Nikolay Dobronravin, Oksana Grigorjeva, Maria Lagutina, Nataliya Markushina, Tiziana Melchiorre, Johnny Rodin, Irina Shmeleva, Stanislav E. Shmelev, Ilja Viktorov och Irina Zeleneva.

Janken Myrdal & Mats Morell (red.), *The Agrarian History of Sweden: From 4000 BC to AD 2000* (Lund: Nordic Academic Press 2011). 336 s.

Denna bok är, enligt förlagets information, den ”första kompletta historiken om det svenska jordbruket på engelska från stenåldern fram till nutid” och är skriven av ledande forskare i agrarhistoria och ekonomisk historia. Boken är en komprimerad version av fembandsverket *Det svenska jordbrukets historia*, som utkom mellan 1998 och 2003. De sju kronologiska huvudkapitlen, förutom introduktionen, ett statistisk appendix och fem kortare tematiska texter, är författade av Stig Welinder, Ellen Anne Pedersen, Mats Widgren, Janken Myrdal, Carl-Johan Gadd, Mats Morell, Iréne A. Flygare och Maths Isacson. Boken är illustrerad med ett flertal kartor och diagram.

Torbjörn Nilsson (red.), *Stockholm blir välfärdsstad: Kommunalpolitik i huvudstaden efter 1945* (Stockholm: Stockholmia förlag 2011). 335 s.

Stockholm blir välfärdsstad är den andra antologin från forskningsprojektet ”Makten i Stadshuset – partier och politiker i fullmäktige efter 1945” vid Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola. De nio huvudkapitlen behandlar bland annat kommunal ekonomi, daghemspolitik, skoldebatter, bostadspolitik och miljöpolitik och är författade av Jenny Björkman, Lena Eriksson, Håkan Forsell, Ann-Katrin Hatje, Mats Hayen, Sven Lilja, Torbjörn Nilsson, Henrik Román och Leif Wegerman.

Maria Persson (red.), *Skatås: Utgrävningen av en minneslucka* (Lindome: Bricoleur Press 2011). 158 s.

Denna antologi innehåller 19 korta bidrag från de utgrävningar av ett före detta flyktingläger för överlevande fångar från tyska koncentrationsläger i Skatås i Göteborg. Huvuddelen av bidragen redovisar resultaten av de samtidsarkeologiska utgrävningarna, men flera bidrag är även baserade på arkivforskning och muntlig historieforskning. Boken innehåller ett flertal fotografier.

Per Clemensson & Kjell Andersson, *Börja forska kring ditt hus och din bygd* (Stockholm: Natur och kultur 2011). 144 s.

Denna bok är en praktisk handbok som riktar sig till den som vill söka efter historisk information i arkiv och andra samlingar om sitt hus eller sitt när-område. Bland de källor som behandlas finns handböcker, kalendrar, kataloger, kartor, ritningar, folkbokföringsregister, jordregister, bouppteckningar, socken- och kyrkostämmoprotokoll med mera. Boken innehåller ett flertal illustrationer av bland annat olika typer av källmaterial och hustyper.

Gudrun Norstedt, *Lappskatteländen på Geddas karta: Umeå lappmark från 1671 till 1900-talets början* (Umeå: Thalassa förlag 2011). 224 s.

Boken presenterar Jonas Persson Geddas karta över Umeå lappmark från 1671 och Anders Olofsson Holms beskrivning till kartan. Med dessa som utgångspunkt har Norstedt vidare sökt information om lappskatteländen i skattelängder och andra arkivkällor fram till deras avskaffande i början av 1900-talet. Boken innehåller ett flertal kartor och andra illustrationer.

Nina Sjöberg (red.), *Prästeståndets riksdagsprotokoll 14, 1755–1756*, 2 delar (Stockholm: Riksdagsförvaltningen). 848 s.

Denna källutgåva är en del av Riksdagens pågående utgivning av ständsriksdagens protokoll.

Lars Wickström, *Skolväsendets källor: En vägledning till skolforskning i Riksarkivet* (Stockholm: Riksarkivet 2011). 299 s.

Denna arkivguide presenterar Riksarkivets samlingar som berör skolväsendet från medeltiden och framåt. Bland de behandlade ämnena märks skolans historiska utveckling i Sverige, skolhandlingar i arkiven, staten och skolan, skolpolitiken, särskilda skolor och utbildningar, statistik, ekonomi och byggnader samt personer och organisationer. Boken innehåller ett flertal fotografier av arkivdokument.